

Innspill til stortingsmelding om ungdomstid og 5.- 10. trinn

Til: Kunnskapsdepartementet
Fra: Stavanger kommune, Oppvekst og utdanning
Dato: 11.09.2023

På vegne av Oppvekst og utdanning i Stavanger kommune gis følgende innspill til arbeidet med melding til stortinget om ungdomstid og 5.-10.- trinn

Stavanger kommune ved oppvekst og utdanning har i prosessen bedt skoler og tillitsvalgte om å uttale seg. Elevenes stemme vises spesielt gjennom eget innspill fra ungdommenes kommunestyre.

Praktisk og variert undervisning:

For skoleeier i Stavanger kommune er det viktig å påpeke at det allerede foregår mye godt arbeid i skolene som er både praktisk og variert. Overordnet del og læreplan av Kunnskapsløftet (LK2020) gir føringer som legger til rette for en praktisk og variert undervisning. Det har dermed vært viktig for oss å sikre en god læreplanforståelse.

Elever er kreative og har pågangsmot, om de blir invitert inn i læringsprosessen fra start til slutt. Dette fordrer reel elevmedvirkning, og åpne og rike oppgaver som innbyr til problemløsning, samarbeid og trigger kreativiteten. Mange elever, og her er gutter overrepresentert, lærer seg ferdigheter som problemløsning gjennom dataspill på fritiden. Om en anerkjenner kompetansen elevene har og tar ungdommenes interesser på alvor, vil det kunne bidra til å skape relevans og engasjerte elever som opplever mestring og økt lærelyst. Elevene må få oppleve at det de skal lære er av ekte betydning for dem eller vekker deres interesse.

Skal lærere lykkes i å planlegge og gjennomføre praktisk og variert undervisning, trengs et bredt repertoar av metoder å velge i, god faglig forståelse og aktiv bruk av læreplanen. I klasserom der undervisningen styres av læreboka (i papirform eller nettbasert) er det en fare for at elevenes læring blir fragmentert og kunnskapsorientert. Denne undervisningen vil trolig i mindre grad også tilpasses elevene og den konteksten de står i. Dette vet vi har betydning for elevenes motivasjon for læring. Elevene må bli gitt mulighet til å arbeide på fagspesifikke måter som eksperter i fagene, men på aldersadekvat nivå. Beskrivelser for å lykkes med dette finner vi i kjerneelementene, og disse må omsettes til gode klasseromspraksiser.

Mestring og motivasjon fører til trivsel, og sannsynligvis vil det også påvirke skoleresultater i positiv retning. Overordnet del har verdier som ivaretar både elevmedvirkning og relevans, det er et grunnsyn som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnskoleopplæringen. Overordnet del må bli overordnet. Sammenheng mellom fag gjennom blant annet tverrfaglige temaer og oppmerksomhet på dybdelæring, vil fremme læring og kompetanse, og legge til rette for mer praktisk og variert opplæring. I dag kan fag- og timefordeling, SFS2213 og timeplaner være en opprettholdende faktor som hindrer sammenhenger mellom fag og tverrfaglige tema i undervisningen.

Skolebygg bør være fleksible og gi rom for både fagenes egenart og tverrfaglig arbeid. Skolene uttrykker at fysiske utforminger av bygg som er fleksible gir bedre muligheter for å bruke flere varierte og praktiske metoder. De praktisk-estetiske fagene sine spesialrom kan styrke sammenhengen mellom ungdomsskole og videregående skoles yrkesfag, og bidra til motivasjon for noen elever. Å

skape en relevans gjennom praktisk og variert undervisning må likevel skje i alle fag hvis vi skal nå målet om mer motivasjon på 5.-10. trinn.

Eksamen og vurdering:

Eksamen og sluttvurdering må gjenspeile intensjonene med overordnet del og læreplanverket (LK2020) slik at eleven får vist et bredt utvalg av sin kompetanse. Da bør gjennomføring av vurdering og eksamen også ha en mer praktisk tilnærming, slik enkelte fag som matematikk og naturfag allerede åpner for. Dette vil igjen kreve mer ressurser i organiseringen enn tradisjonell eksamen og vurderingsformer. Dersom eksamen og vurdering skal gjennomføres som i dag, vil det i stor grad prege undervisningen og vil da stå i fare for å ikke bli så praktisk og variert som læreplanene legger opp til. Eksamen bør erstattes med andre typer oppgave(r) som elevene jobber med over en lengre periode,

Vurdering *som læring* og vurdering *for å lære*, i motsetning til ensidig oppmerksomhet på vurdering *av læring*, er avgjørende for at elever opplever motivasjon for læring. At eleven er aktiv deltakende i vurderingsarbeidet er viktig for den livslange læringen. Vurdering og undervisningsplanlegging henger tett sammen. Kontrollaspektet bør tones ned, og det er skoleeier og skolens ansvar å sørge for at intensjonene som fremmer læring og bidrar til lærelyst i vurderingsforskriften oppfylles, og etterleves i hverdagen. Det er fortsatt tradisjoner i skolen som er opprettholdende faktorer for vurdering kun *av læring*.

Skolemiljø, trivsel og motivasjon:

Vi anerkjenner tanken om at god og variert undervisning, med høy grad av elevmedvirkning og praktiske arbeidsmåter, kan være med på å øke trivsel, motivasjon og læring blant elevene slik tanken bak stortingsmeldingen er. Læring i et trygt og godt læringsmiljø må være det viktigste. Mestring og motivasjon er viktige faktorer for å skape gode og trygge læringsmiljø. Det bør være et siktemål at elevene utvikler en opplevelse av emosjonell tilknytning til skolen som et fellesskap. Overordnet del i LK20, vektlegger dannelse og fellesskap. Sosial læring er viktig, og elever med særskilte behov må inkluderes i meningsfulle fellesskap. Mellomtrinnet er en særlig sårbar fase for mange unge og det er viktig med tiltak som fremmer både faglig og sosial mestring. Trygge relasjoner mellom elev-elev og elev-lærer er en viktig faktor for læring, motivasjon og trivsel.

Skoler har god tilgang på data om hvordan elevene har det på skolen og hvilket læringsutbytte de har. Data må analyseres og brukes aktivt i profesjonsfellesskapene for å forbedre praksis. Elevundersøkelsen viser at en god del elever, særlig på mellomtrinnet, ikke opplever faglige utfordringer tilpasset sitt nivå. Dette vil trolig medføre at de heller ikke opplever ekte mestring, som er nært knyttet sammen med motivasjon. Mestring handler om å tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og å utvikle kompetanse gjennom å møte utfordringer, oppøve utholdenhet og stå i vanskeligheter underveis i læringsprosessen. Forskning viser at det er en sterk sammenheng mellom mestring i skolen og fremtidig livskvalitet. Tilpasset opplæring gjennom praktisk og variert opplæring kan være et viktig bidrag for å forbygge frafall i videregående opplæring og økt livskvalitet på lang sikt.

Laget rundt eleven:

Skoleeier er opptatt av å etablere strukturer for samarbeid med og om barnet, som igjen krever god samhandlingskompetanse på tvers av virksomheter, etater og fagområder.

Det profesjonelle læringsfellesskapet krever samarbeid og samhandling både internt og eksternt. Skolen må invitere til tverrfaglig/tverretattlig samarbeid, og alle samarbeidende parter må ta ansvar for

at arbeidet blir målrettet, komplementært og ikke minst til barnets beste. Holdninger og kompetanse går hånd i hånd. En praktisk og variert undervisning kan oppleves som mer inkluderende for elever, da en breiere kompetanse hos eleven blir anvendt. Metoder som legger til rette for denne typen læring kan også på en god måte sikre inkludering av elever med ulike uttryksmåter.

Ønsker man en praktisk og variert undervisning som tar elevenes medbestemmelse på alvor, må en legge til rette for reel elevmedvirkning og sørge for tverrfaglig samarbeid mellom ulike profesjoner. Det krever på noen skoler en kulturendring som vil utfordre etablerte holdninger, og ansatte i skolen vil kunne trenge kompetanse i møte med denne praksisen. Elevenes læring må være sentrum for alle aktiviteter i skolen, ikke bare i undervisningssituasjonene. Skolene må utnytte det pedagogiske handlingsrommet som finnes i læreplanen, det må være kapasitet til pedagogisk ledelse og ansatte må få nødvendig tillit og ta tilstrekkelig ansvar for lærings- og dannelsingsoppgavet.

Skolen som arbeidsplass:

Profesjonelt læringsfellesskap forutsetter tid og rom for samhandling. Skal intensjoner om dybdelæring, praktisk og variert undervisning transformeres til klasseromspraksiser kreves det samarbeid, og et trygt læringsmiljø for lærerne med mulighet til å stille kritiske spørsmål og utfordre eksisterende praksiser. Det forutsetter at man som leder både spiller på de ressurspersonene man har på skolen og utnytter tiden man har tilgjengelig. En effektiv utnyttelse av tid krever god ledelse. Skoleutvikling krever ledelse, som igjen krever ledere som har kompetanse og tid til å jobbe med skoleutvikling.

Profesjonsutvikling og kompetanse:

Skoleeier må legge til rette for og sikre etter- og videreutdanning for ledere og ansatte i skolen.

Det er viktig at ledere blir trygge på handlingsrommet sitt slik at det profesjonelle læringsfellesskapet blir en del av skolens kultur. Ledere må være tett på og følge opp utviklingsarbeidet.

Skolens kjerneoppgave er å tilby god undervisning og en variert, inkluderende og tilpasset skolehverdag. Dette er arbeidsoppgaver som krever pedagoger med erfaring, kompetanse og motivasjon, for å drive mellomtrinnet og ungdomsskolen fremover og gjøre opplæringen mer relevant. Lærerne trenger tid, rom og ressurser til å jobbe sammen i team for å kunne utvikle framtidens skole. Til nå har kompetanseheving i fag som norsk, matte og engelsk vært prioritert foran de praktisk-estetiske fagene. I praktisk-estetiske fag, ser vi at en etter- og videreutdanning av lærere i disse fagene har tatt over ti år, og fortsatt er det vanskelig å finne lærere som har rett kompetanse.

Fag- og timefordeling:

Det er viktig at fag- og timefordeling ikke er til hinder for intensjonene i læreplanen som innebærer mer sammenheng mellom fagområdene. Det hadde vært nyttig med mer forskning på hvilken betydning timeplanen organisering har for elevenes læring.

Digitalisering og teknologi i skolen:

Digitale verktøy kan bidra til en mer praktiske og varierte arbeidsmåter i skolen. Det fordrer bevisst bruk av verktøyene vi har tilgjengelig. Det er ikke et verktøy i seg selv som er viktig, men hvordan det kan brukes i undervisningen. Dette krever et aktivt profesjonsfellesskap hvor det blir lagt til rette for deling og kompetanseutvikling. Det bør legges opp til og settes av tid til diskusjoner og bevisstgjøring

i vekslingen mellom bruken av digitale og analoge læremidler i lærerkollegiet for at elevene skal få en best mulig variert og tilpasset undervisning.

Skoleeier må legge til rette for kompetanseheving for ansatte i skolen. Vi har stor nytte av samarbeid med universiteter og høyskoler, og vi utfordrer de nasjonale sentrene til å utvikle gode didaktiske ressurser.

Elevmedvirkning:

Å være aktiv i sin egen læring kan påvirke både lærelyst og motivasjon positivt. Medvirkning for elevene er å delta aktivt og ansvarlig sammen med læreren for å utvikle seg faglig og menneskelig. Skolen skal hjelpe elevene til å bli selvstendig og selvbestemmende, og slik utvikle autonomi. I undervisningen må dette skje med at elevene får medvirke i de ulike fasene av læringsprosessen, fra lærernes planlegging, til læringsaktiviteter, faglige tematikker, og vurderingssituasjoner. Skal elevene oppleve medvirkning, må de få ta reelle valg. Å få velge mellom å vise kompetanse gjennom podcast eller muntlig presentasjon oppleves kanskje ikke som et valg for en del elever. Å medvirke betyr "sammen med for samme sak". Hvordan det legges til rette for elevmedvirkning kan ses i sammenheng med elevsyn. I læreplanen settes elevene i en aktiv læringsrolle som kjennetegnes av nysgjerrighet, prøving og feiling, og som gjerne vil utfordre det etablerte, der læreren er åpen for å ta elevenes innspill på alvor. Elevmedvirkning skal prege læreres praksis for planlegging, vurdering og undervisning.

Elever skal oppleve å bli tatt med i beslutninger som angår dem selv, både i elevrollen gjennom deltakelse i klasseråd og elevarbeid, og gjennom barnets beste-vurderinger. Dette skal gjennomsyre skolens praksis, og vektlegges i all saksbehandling og planlegging.